

SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS VAIKŲ IR JAUNIMO SKYRIUS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 13 d. nutarimu Nr. 404 „Dėl norminių teisės aktų stebėsenos“ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimo Nr. 924 „Dėl norminių teisės aktų, kurių stebėseną turi būti atlikta, sąrašo patvirtinimo“ 3 punktu, teikiame Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatymo (Žin., 2006, Nr. 144-5464) preliminarią stebėsenos pažymą.

Teisės aktas: Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatymas (Žin., 2006, Nr. 144-5464).

Reguliavimo sritis: valstybės teikiamas išlaikymas vaikams, mokamas iš Vaikų išlaikymo fondo.

Siekti tikslai:

- užtikrinti vaiko teisę į socialinę apsaugą ir garantuoti valstybės išsipareigojimą suteikti jam įstatymu nustatyto dydžio išlaikymą, kai vaikas negauna arba gauna tik dalį teismo sprendimu priteistos ar teismo nutartimi patvirtintos išlaikymo sumos iš tėvų;

- reikalauti, kad vaiką privalantys išlaikyti tėvai sugrąžintų valstybei jos išmokėtas vaiko išlaikymo lėšas su 5 procentų metinėmis palūkanomis.

Pasiekti tikslai:

Lietuvos Respublikos Seimui 2000 m. liepos 18 d. įstatymu Nr. VIII-1864 patvirtinus Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą (Žin., 2000, Nr. 74-2262), valstybė prisiėmė išsipareigojimą suteikti išlaikymą nepilnamečiams vaikams, ilgiau kaip mėnesį negaunantiems išlaikymo iš tėvo (motinos) ar iš kitų pilnamečių artimųjų giminaičių, turinčių galimybę juos išlaikyti.

Įgyvendinant šią nuostatą Lietuvos Respublikos Seimas 2006 m. gruodžio 19 d. priėmė Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatymą (Žin., 2006, Nr. 144-5464). Šis įstatymas nustato valstybės skiriamų nustatyto dydžio lėšų vaikui išlaikyti mokėjimo pagrindus, suteikia teisinį pagrindą įsteigti Vaikų išlaikymo fondą (toliau vadinama – Fondas). Fondas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimu Nr. 814 „Dėl Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatymo įgyvendinimo“ (Žin., 2007, Nr. 91-3623) įsteigtas nuo 2008 m. sausio 1 dienos. Tuo pačiu Vyriausybės nutarimu Garantinio ir vaikų išlaikymo fondų administracija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama – Fondų administracija) yra įgaliota atlikti Vaikų išlaikymo fondo administratoriaus funkcijas.

Vaikų išlaikymo fondo įstatymo tikslas suteikti išlaikymą nepilnamečiams vaikams, ilgiau kaip mėnesį negaunantiems išlaikymo iš tėvų, yra pasiektas. Nuo 2008 m. sausio 1 d. išlaikymo iš tėvų negaunantys vaikai iš Fondo gali gauti iki 1,5 MGL (195 Lt) dydžio išmoką per mėnesį. Tokiu būdu sudaromos galimybės nemažai daliai nepilnose šeimose augančių vaikų gauti daugiau pajamų, pagerinti jų socialinę ir finansinę būklę bei sumažinti socialinę atskirtį. Fondų administracijoje per du metus, t.y. iki 2010 m. sausio 1 d. buvo gauta 25540 prašymų išmokai iš Fondo gauti. Iš jų 17970 prašymų buvo gauta 2008 metais, 7570 – 2009 metais. Per mėnesį gaunama apie 630 naujų prašymų. Vidutinis metinis išmokų gavėjų skaičius 20000. 2008 m. išmokoms mokėti buvo panaudota 14 963 tūkst. Lt. Lt, 2009 m. - 33 439,7 tūkst. Lt. 2010 m. sausio 1 d. duomenimis išmokas gavo 19388 vaikai.

Siekiant antrojo minėto įstatymo tikslo iš tėvų, nevykdančių teismo sprendimo ir neteikiančių išlaikymo savo nepilnamečiams vaikams, išieškoti išmokėtas iš Fondo išmokas su 5 proc. metinėmis palūkanomis, Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. gegužės 30 d. įsakymu Nr. A1-179 yra patvirtintas Išmokėtų iš Vaikų išlaikymo fondo išmokų atgavimo iš skolininkų tvarkos aprašas (toliau – Tvarkos aprašas), kuris nustato išmokėtų iš Fondo išmokų atgavimo iš skolininkų tvarką, sąlygas ir terminus. Tvarkos apraše įtvirtinta, kad Fondų administracija priima sprendimą dėl iš Fondo išmokėtų išmokų išieškojimo iš skolininko, jeigu nuo

išmokų iš Fondo mokėjimo pradžios praėjo ne mažiau kaip 24 mėnesiai arba vaikui iš Fondo išmokėtų išmokų suma yra ne mažesnė kaip 2500 litų.

Pažymėtina, kad Fondų administracijai informavus skolininkus apie mokamas išmokas jų vaikams, iki šiol skolininkai geranoriškai gražino 186 tūkst. Lt (74 tūkst. Lt – 2008 m. ir 112 tūkst. Lt 2009 m.). Tai nėra didelė suma, bet ji svarbi ir vertintina tėvų atsakingumo ugdymo požiūriu.

Kylančios problemos

Vienas iš reikalaujamų dokumentų išmokai iš Fondo gauti yra antstolio, vykdančio teismo sprendimu arba teismo patvirtinta vaiko (vaikų) išlaikymo sutartimi nustatyto išlaikymo išieškojimą pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nuostatas, išduota nustatytos formos pažyma. Tačiau kyla problemos dėl vaikų, kurių tėvai (motinos), neteikiantys išlaikymo savo vaikui gyvena užsienyje ir iš kurių išlaikymo išieškojimas nevykdomas pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nuostatas (t. y. išieškojimo nevykdo Lietuvoje veikiantis antstolis). Tokiu atveju pareiškėjas neturi galimybės pateikti nustatytos formos antstolio pažymos, patvirtinančios, kad vaikas negauna išlaikymo. Dėl šios įstatymo nuostatos tie vaikai, kurių tėvai gyvena užsienio valstybėse ir neteikia savo vaikams išlaikymo, išmokų iš Fondo negauna, jeigu išieškojimo nevykdo Lietuvos Respublikos teritorijoje veikiantis antstolis.

Vadovaujantis minėto Tvarkos aprašo 9 punktu, sprendimas dėl iš Fondo išmokėtų išmokų išieškojimo iš skolininko per mėnesį nuo jo priėmimo dienos turi būti pateiktas vykdyti antstoliui pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (Žin., 2002, Nr. 36-1340) nuostatas. Civilinio proceso kodekso 610 straipsnyje numatyta, kad visas vykdymo išlaidas apmoka išieškotojas. Išimties dėl vykdymo išlaidų apmokėjimo gali būti nustatytos Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-352 patvirtintoje Sprendimų vykdymo instrukcijoje (Žin., 2005, Nr. 130-4682). Įvykdžius Sprendimą, šios išlaidos išieškomos iš skolininko. Pažymėtina, kad Sprendimų vykdymo instrukcijos 28 punkte numatyta, kad vykdydamas vykdomuosius dokumentus dėl pinigų sumų išieškojimo valstybės naudai antstolis turi teisę atidėti visų vykdymo išlaidų apmokėjimą arba atleisti išieškotoją nuo šių išlaidų apmokėjimo.

Fondų administracija, siekdama būti atleista nuo vykdymo išlaidų apmokėjimo, derino savo poziciją su Antstolių rūmų bei Teisingumo ministerijos atstovais, tačiau pastarieji nemato galimybės visiškai atleisti Fondų administracijos nuo vykdymo išlaidų apmokėjimo, todėl šiuo metu vyksta Antstolių rūmų ir Fondų administracijos kompromisinio susitarimo derinimas.

Pažymėtina, kad Lietuvos antstolių rūmų siūlymu, Fondų administracija, pateikdama vykdyti sprendimą ar vykdomąjį raštą, turėtų apmokėti privalomiems veiksams atlikti būtinas vykdymo išlaidas, kurios sudaro 30 Lt, ir dalį papildomų vykdymo išlaidų, kurios patiriamos atliekant veiksmus konkrečioje vykdomojoje byloje, kurios sudaro 80 Lt. Taigi, vieno sprendimo dėl iš Fondo išmokėtų išmokų išieškojimo iš skolininko pateikimas antstoliui vykdyti Fondų administracijai kainuotų 110 Lt, kurie turi būti sumokami iš karto, teikiant sprendimą antstoliui. Nuo 2010 m. sausio 1 d. planuojama pradėti išieškojimą iš 1700 skolininkų, o tai pareikalautų 187 tūkst. Lt valstybės biudžeto lėšų.

Pasiūlymai dėl įstatymo nuostatų įgyvendinimo tobulinimo

Vadovaujantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatomis, įpareigojančiomis garantuoti Konvencijoje numatytas teises kiekvienam vaikui, be jokios diskriminacijos, nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių, siūlytume svarstyti galimybę papildyti Vaikų išlaikymo fondo įstatymo 3 straipsnį nustatant, kad išlaikymo negavimo faktas gali būti patvirtinamas ne tik antstolio, vykdančio teismo sprendimu arba teismo patvirtinta vaiko (vaikų) išlaikymo sutartimi nustatyto išlaikymo išieškojimą pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nuostatas, išieškotojui išduodama nustatytos formos pažyma, bet ir užsienio valstybių kompetentingų institucijų išduotu dokumentu, patvirtinančiu, kad skolininkas neteikia išlaikymo vaikui. Tokiu būdu išmokos iš Fondo

galėtų būti mokamos ir tiems vaikams, kurie negauna išlaikymo iš užsienio valstybėse gyvenančių tėvų.

Manome, kad būtų tikslinga inicijuoti Niujorke 1956 m. birželio 20 d. pasirašytos Konvencijos dėl alimentų išieškojimo užsienyje ratifikavimą. Šia Konvencija siekiama padėti asmeniui, esančiam vienos iš susitariančių šalių teritorijoje, išieškoti alimentus, į kuriuos jis teigia turįs teisę iš asmens, kuris priklauso kitos susitariančios šalies jurisdikcijai.

Tuo pačiu, taupant valstybės biudžeto lėšas, siūlome svarstyti galimybę kreiptis į Teisingumo ministeriją ir tarpininkauti Fondų administracijai siekiant ją atleisti nuo sprendimo vykdymo išlaidų apmokėjimo arba šias išlaidas sumažinti.

Siekiant kuo greičiau išspręsti išieškojimo iš skolininkų finansavimo klausimą, tikslinga pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimą Nr. 814 „Dėl Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatymo įgyvendinimo“ (Žin., 2007, Nr. 91-3623), įtvirtinant nuostatą, kad Fondo lėšos naudojamos valstybės skiriamoms vaikui išlaikyti piniginiams lėšoms mokėti Vaikų išlaikymo fondo įstatyme nustatytais pagrindais ir tvarka, banko operacijoms, susijusioms su valstybės skiriamų vaikui išlaikyti piniginių lėšų pervedimu į nurodytą asmeninę sąskaitą banke apmokėti pagal atitinkamo banko įkainius bei vykdymo išlaidoms, susijusioms su išmokėtų fondo išmokų ir palūkanų išieškojimu iš skolininkų, padengti.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Fondų administracijos ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos iniciatyva, siekiant tobulinti ir tikslinti teisinį reglamentavimą valstybės perimto išipareigojimo suteikti vaikams nustatyto dydžio išlaikymą įgyvendinimo srityje, pašalinti šiuo metu galiojančiame Įstatyme esančias dviprasmybes, nevienodo jo interpretavimo galimybes, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2008 m. spalio 22 d. nutarimu Nr. 1069 pritarė Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatymo 2, 3, 4, 5, 6, 7, 12 ir 14 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui ir pateikė jį svarstyti Lietuvos Respublikos Seimui.